

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПОМІЧНИК СУДДІ ЯК УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Студента 2 курсу, 8 групи,
Спеціальності 081«Право»,
спеціалізації «Цивільне право і
процес»

*підпис
студента*

Оряпа Владислава
Костянтиновича

Науковий керівник
кандидат юридичних наук, доцент

*підпис
керівника*

Коротка Наталія
Олександрівна

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук

*підпис
керівника*

Примак Володимир
Дмитрович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОМІЧНИКА СУДДІ	
1.1. Правовий статус помічника судді та його місце і роль у судовому процесі.....	7
1.2. Права та обов'язки помічника судді у судовому процесі.....	19
РОЗДІЛ 2. ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОМІЧНИКА СУДДІ ЯК УЧАСНИКА СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	
2.1. Умови та порядок заміщення секретаря судового засідання.....	35
2.2. Конфлікт інтересів та застосування антикорупційного законодавства до помічника судді	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. Неврегульованість правового статусу помічника судді являється однією з проблем реформування судочинства в Україні. Посада помічника судді надзвичайно важлива, оскільки законодавством на них покладено обов'язок забезпечувати та організовувати роботу суддів. Світовий досвід підтверджує, що помічники суддів безпосередньо залучаються до виконання функцій судді, в тому числі до підготовки проектів судових рішень. В нашій державі помічники суддів також, як правило, готують проекти судових рішень. А тому, можемо говорити про те, що вони приймають особисту участь у здійсненні судочинства. Їх залучення до процесу ухвалення рішень обумовлено зростаючим навантаженням на суддів та потребою у швидкому і якісному розгляді справ.

Відповідно до результатів опитування, яке проводилось Консультативною радою європейських суддів 20 травня 2019 року серед 35 європейських держав, фактично в усіх державах-членах ЄС суддям у роботі допомагають помічники (за винятком Ліхтенштейна та Монако). Надання допомоги помічниками суддів називають феноменом останнього десятиріччя, яке навіть називають «ерою судових клерків» [18].

Разом з тим, в ході судової реформи помічники суддів змінили свій правовий статус – були переведені з посад державної служби до посад патронатної служби. Змінився також і процесуальний статус помічників суддів. Зокрема, відповідно до змін до цивільного процесуального кодексу України вони віднесені до інших учасників судового процесу.

Зазначені зміни законодавства на практиці створюють певні проблеми та колізії. Наприклад, в зв'язку зі зміною адміністративного статусу помічники суддів призначаються і звільняються особисто суддею, не проходять конкурсу на зайняття посади, не проходять спеціальних перевірок, які передбачені для державних службовців. Також як працівники патронатної

служби вони не подають електронних декларацій. Це в свою чергу створює ризики для зловживань та здійснення корупційних діянь з боку помічників суддів. Крім того, не будучи державним службовцем, помічник судді наділений обов'язкові замінити за дорученням судді секретаря судового засідання, який є посадовою особою державної служби.

На нашу думку, приймаючи зміни до нормативно-правових актів, пов'язані зі зміною статусу помічниками судді, законодавець не врахував важливість ролі і функцій, які виконують ці працівники судової системи.

Ці проблеми створюють корупційні ризики, що полягають у відсутності антикорупційних та інших законодавчо закріплених запобіжників, які б створили можливість виконувати функцію помічника судді неупереджено та відповідно до тих завдань, які ставляться перед цією посадою в аспекті забезпечення ефективного функціонування судової системи. Разом з тим у науці не вистачає системних досліджень в яких обґрунтовуються необхідність вдосконалення законодавства з метою усунення правових колізій та суперечності правових норм.

Дослідження цієї теми проводили такі науковці та практикуючі юристи як: М. Бояринцева, А. Іванищук, О.Кібенко, О. Михайлов, І. Осика, В. Панчук, О. Радченко, В. Теліпко, С. Штогун та інші. Однак, їхні дослідження стосувались лише окремих питань визначення правового статусу помічника судді, переважно в контексті їх діяльності в апараті суду.

Мета дослідження встановлення особливостей правового статусу помічника судді та форм здійснення повноважень помічника судді.

Для досягнення мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- визначити поняття та особливості адміністративно-правового статусу помічника судді, а також його місце і роль у судовому процесі;
- розглянути права та обов'язки помічника судді у судовому процесі;
- дослідити умови заміщення іншого учасника судового процесу – секретаря судового засідання;

- дослідити основні корупційні ризики, які виникають в процесі виконання помічником судді своїх повноважень, а також можливість застосування до них норм антикорупційного законодавства;
- на основі проведеного аналізу запропонувати зміни до чинного законодавства щодо вдосконалення правового статусу помічника судді.

Об'єктом дослідження є Суспільні відносини, які виникають під час виконання помічниками суддів своїх повноважень.

Предметом дослідження є Помічник судді як учасник судового процесу.

Методи дослідження: метод історизму, метод правового аналізу, метод узагальнення, функціональний метод, формально-логічний метод, а також інші методи наукового дослідження.

За допомогою методу історизму вдалося дослідити розвиток і становлення інституту помічника судді в Україні, а також зміну його правового статусу в історичному аспекті.

Метод правового аналізу застосовувався з метою вивчення наукових позицій та думок, а також норм вітчизняних законодавчих актів, рішень судів та узагальнення судової практики щодо статусу помічника судді як учасника судового процесу, зокрема проводився їх правовий аналіз. Були виявлені певні недоліки, прогалини та суперечності у чинному законодавстві, через які належним чином не врегульований правовий статус помічника судді.

За допомогою методу узагальнення було зведено в єдине ціле окремі права та обов'язки помічника судді в судовому процесі, які мають спільні риси, зокрема щодо виконання розпорядчих функцій, а також узагальнено недоліки законодавства щодо регулювання правового статусу помічника судді.

Функціональний метод надав можливість вивчити і дослідити права та обов'язки помічника судді, його правосуб'єктність, особливості та умови заміщення помічником судді секретаря судового засідання, а також

можливість застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді.

Формально-логічний метод було застосовано при опрацюванні наукової літератури стосовно теми дослідження.

Наукова цінність полягає у подальшій розробці доктринальних положень стосовно правового статусу помічника судді як учасника судового процесу. Зокрема, елементи наукової новизни містяться в пропозиції щодо оптимізації та вдосконалення нормативно-правового врегулювання правового статусу помічника судді як учасника судового процесу.

Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані при підготовці пропозицій по внесенню змін до законодавства щодо вдосконалення правового регулювання статусу помічника судді. Деякі питання, які розглядаються у даній випусковій кваліфікаційній роботі було викладено у науковій статті: Оряп В.К. «Запобігання конфлікту інтересів щодо помічника судді». Правове забезпечення підприємницької діяльності: зб. наук. ст. студ./відп. ред. О.О. Бакалінська, В.Д. Примак, Ю.В. Тищенко. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 166-173.

Структура роботи дана випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів по два підрозділи кожний, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи - 65 сторінок, основної частини - 47 сторінок. Список використаної літератури складається з 79 джерел на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОМІЧНИКА СУДДІ

1.1. Правовий статус помічника судді та його місце і роль у судовій системі

Ефективність функціонування судової системи України та якість здійснення правосуддя залежить не тільки від професійного рівня суддів, а й від професійності їх помічників [68]. Посада помічника судді надзвичайно важлива, оскільки законодавством на них покладено обов'язок забезпечувати та організовувати роботу суддів. Однак, в ході судової реформи в 2015 році інститут помічника судді зазнав суттєвих змін, які пов'язані з втратою статусу державного службовця. Відтепер дана категорія посад відноситься до патронатної служби [20].

Такі зміни обумовлені тим, що помічники суддів безпосередньо не виконують функцій щодо забезпечення діяльності держави, а виключно забезпечують роботу судді та надають допомогу в забезпеченні процесу вчинення правосуддя. Разом з тим, позбавлення статусу державних службовців має низку наслідків, які стосується процедури призначення, звільнення та проходження служби.

Таким чином, у зв'язку з реформуванням органів судової влади, а саме зміною юридичної природи статусу помічника судді, питання визначення його правового статусу набуває актуальності та потребує більш детального дослідження.

У перекладі з латинської мови поняття «статус» означає положення, стан чого-небудь або кого-небудь [27, с. 578].

В юридичній енциклопедії термін «статус» визначено як правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної чи юридичної особи [75, с. 626].

В загальному значенні науковці визначають поняття «правовий статус» як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків та відповідальності, відповідно до яких особа як суб'єкт, який має правосуб'єктність координує свою поведінку в суспільстві [23, с. 377]. Однак, кожний науковець пропонує своє визначення поняття правового статусу.

Наприклад, М. Бояринцева вважає, що правовий статус – це допустимі та необхідні можливості особи не просто як індивіда, а як громадянина держави, оскільки вони гарантовані державою. Зміст правового статусу на її думку визначає допустимі межі діяльності громадянина відносно інших осіб, об'єднань, держави, тощо. Тобто, рамки активної та пасивної діяльності такого громадянина [15, с. 179].

Михайлов О. вважає, що правовий статус це багатогранна, комплексна, універсальна категорія, яка має чітку структуру та встановлює природу і принципи взаємодії суб'єктів суспільних відносин між собою, а також їх місце в системі правовідносин через визначення прав, обов'язків та гарантій їх реалізації [40, с. 18].

На думку В. Авер'янова правовий статус включає в себе компетенцію (права й обов'язки), що є основним елементом змісту правового статусу, завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими суб'єктами, для органів влади також їх місце в ієрархічній структурі, порядок вирішення установчих і кадрових питань тощо [9, с. 247].

Отже, узагальнивши позиції науковців ми можемо дійти висновку, що правовий статус – це особливе положення особи, яке визначає її правове становище в суспільстві, розкриває основні права й обов'язки, їх гарантії та допустимі межі реалізації по відношенню до інших суб'єктів.

Далі для досягнення цілей нашого дослідження слід більш детально дослідити поняття «правовий статус» помічника судді.

На думку Т. Коломієць, адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, закріплених нормами права за певним органом

чи особою. Обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються в межах як адміністративних правовідносин, так і поза ними [28, с.64].

Більш детально природу судової влади досліджує А. Іванищук, який і розкрив поняття правового статусу помічника судді – це сукупність його правосуб'єктності, професійних завдань, зобов'язань і прав щодо допомоги судді та підготовки судових справ до розгляду, виконання інших законних доручень судді та керівника апарату суду в поєднанні з професійними обмеженнями та відповідальністю [23, с.333].

Щодо елементів адміністративно-правового статусу помічника судді, то в науці цивільного процесуального права до них відносять: публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; правосуб'єктність особи; адміністративну відповідальність; а у деяких випадках – дисциплінарну відповідальність посадових осіб публічної адміністрації [18, с. 90].

Особливості адміністративно-правового статусу досліджував О. Гумін. Його погляд на зміст такого статусу майже тотожний. Так, до елементів правового статусу науковець відносить правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність. Водночас в національному законодавстві залишається проблемним питання, що в більшості нормативно-правових актів закріплюються не права і обов'язки окремо, а повноваження [19, с.37].

Таким чином, проаналізувавши визначення правового статусу та підходи до визначення його структури, ми пропонуємо віднести до елементів правового статусу помічника судді:

- порядок і підстави набуття правосуб'єктності;
- функції та завдання;
- права та обов'язки;
- відповідальність у сфері професійної діяльності.

На законодавчому рівні посаду помічника судді в Україні було запроваджено та визначено у ч. 6 ст. 130 Закону України «Про судоустрій

України» від 07 лютого 2002 року [8], проте на той час його правовий статус був не визначений у правових нормах.

Вперше правова норма, яка частково врегулювала правовий статус помічника судді, з'явилась 07 липня 2010 року з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [7]. Саме тоді в ст. 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було регламентовано право судді мати помічника, кваліфікаційні вимоги до кандидатів та порядок їх добору, призначення на посаду, визначено підзвітність помічника судді та загальний порядок його кадрового і фінансового забезпечення. Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було визначено, що на помічників суддів поширюється дія Закону України «Про державну службу» [4]. Тобто, помічники суддів за своїм статусом були державними службовцями.

Як ми вже зазначали за останні роки статус помічника судді зазнав суттєвих змін. На сьогоднішній день статус і умови діяльності помічника судді регламентовані ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [6] та Положенням про помічника (помічників) судді, затвердженим рішенням Ради суддів України від 18 травня 2018 р. № 21 (далі – Положення про помічника судді) [58].

Так, ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає загальний статус помічника судді та передбачає, що кожний суддя має помічника (помічників), статус і умови діяльності якого (яких) визначаються цим Законом і Положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України.

Відповідно до ч. 2 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» помічником судді може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і вільно володіє державною мовою. Добір своїх помічників судді здійснюють самостійно [6].

Важливо зауважити, що про відбір кандидатів на конкурсній основі в нормах законодавства не йдеться. Тож, аби стати помічником судді,

фактично потрібно лише мати документ, який підтверджує здобуття вищої юридичної освіти.

Відповідно до ч. 2 ст. 157 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» додаткові вимоги щодо наявності професійного стажу роботи у сфері права не менше трьох років висуваються лише до кандидата на помічника судді Верховного Суду [6].

Однак найбільш суттєві зміни, які торкнулись інституту помічників суддів, пов'язані з втратою статусу державного службовця. Зокрема, із набранням чинності Законом України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року посаду помічника судді відповідно до ч. 1 ст. 92 цього Закону віднесено до посад патронатної служби [4].

В абз. 2 п. 1 Положення про помічника судді також визначено, що посада помічника судді належать до посад патронатної служби, на які не поширюється дія Закону України «Про державну службу» [58].

Відповідно до ст. 92 Закону України «Про державну службу» визначено, щодо посад патронатної служби серед інших належать посади помічників суддів. Крім того, в абз. 2 ч. 4 ст. 92 цього ж Закону регламентовано, що особливості патронатної служби в судах, органах та установах системи правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів [4]. Проте в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» цього не зазначається [6].

Отже, основною особливістю правового статусу помічника судді на сьогоднішній день є його приналежність до суб'єктів патронатної служби, що призначаються безпосередньо суддею для сприяння здійсненню правосуддя в ході виконання своїх прав та обов'язків, передбачених нормами чинного законодавства, задля забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб та попередження правопорушень у сфері здійснення судочинства.

Надалі ми розглянемо сутність поняття «патронатна служба», оскільки вона невід'ємно пов'язана з правовим статусом помічника судді.

Поняття «патронатна служба» походить від англ. *patroningservice* та від

лат. *patronus* – «покровитель» і означає сукупність осіб, яких самостійно добирають і приймають на посади згідно зі штатним розписом та категорією керівники державних органів та органів місцевого самоврядування [28, с. 309].

Лазор О.Д. відносить до патронатних посад посади помічників, радників, консультантів, прес-секретарів та інші посади, передбачені штатним розписом для організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності членів Уряду України та керівників органів державної влади [34, с. 95].

Як зазначає О. Костилев, патронатна служба – це організація діяльності із забезпечення виконання завдань і функцій певного посадовця чи державного службовця.

Натомість патронатний службовець – це особа, яка служить в органах публічної влади та згідно штатного розпису виконує завдання із організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності певного посадовця. Крім того, вони виконують дорадчі функції, які полягають у підготовці пропозицій, прогнозів, порад, рекомендацій, а також необхідних матеріалів для керівництва, організації контактів із громадськістю та засобами масової інформації [31, с. 19].

Особливість патронатної служби полягає як в питаннях прийняття на посаду та виконання покладених обов'язків та завдань, так і в питаннях звільненням з посади. Варто зазначити, що на сьогоднішній день залишається багато не врегульованих питань. На нашу думку це пов'язано з тим, що в національному законодавстві відсутній спеціальний закон про патронатну службу.

Метою патронатної служби є сприяння в організації всебічного виконання завдань та функцій, які спрямовані на розвиток і процвітання суспільства, задоволення публічних інтересів шляхом формування та реалізації державної політики в одній або декількох сферах [30, с. 14].

Інститут патронатної служби був запроваджений в законодавстві з

прийняттям Закону України «Про державну службу». Крім цього, на працівників патронатної служби розповсюджується дія правових норм Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП, крім статей 39-1, 41-43-1, 49-2 КЗпП України) і Конституції України [1].

В ч. 5 ст. 92 Закону України «Про державну службу» період роботи в патронатній службі зараховується до стажу державної служби та враховується при присвоєнні чергового рангу в межах відповідної категорії посад, якщо до вступу на патронатну службу особа була державним службовцем та після звільнення з посади патронатної служби виявила бажання повернутися на державну службу. Тобто, помічники суддів, які раніше мали статус державного службовця, у разі звільнення, не втратять стаж держслужбовця за час роботи у патронатній службі [4].

Разом з тим, патронатний службовець, який захоче вступити або повернутися на державну службу, реалізує таке право в загальному порядку, передбаченому законодавством для осіб, які вперше вступають на державну службу. Тобто, обов'язковою умовою є проведення конкурсу. Жодних спеціальних умов для помічників судді не передбачено.

Відповідно до ст. 92 Закону України «Про державну службу» працівник патронатної служби призначається на посаду на строк повноважень особи, працівником патронатної служби якої його призначено. [4].

Таким чином, в день припинення повноважень судді – відставки, смерті або, наприклад, звільнення, трудові відносини з помічником судді як патронатним службовцем також припиняються. Таким чином, трудові гарантії щодо збереження робочого місця або надання іншого у зв'язку зі зміною умов праці, на помічників суддів не поширюються. У разі якщо такий помічник захоче зайняти посаду в апараті, законодавець установив, що претендувати на неї він може на загальних підставах – через конкурс, підготувавши всі документи і пройшовши спеціальну перевірку.

В цій же ч. 3 ст. 92 Закону України «Про державну службу» визначено,

що акт про звільнення приймається керівником державної служби. Працівник патронатної служби може бути достроково звільнений з посади за ініціативою особи, працівником патронатної служби якої його призначено, або керівника патронатної служби [4].

З цієї норми вбачається, що звільнення помічника судді з посади патронатної служби може відбуватися як за поданням безпосередньо судді, так і керівника апарату суду. На нашу думку, це вказує, що роботодавцем для помічника судді є керівник апарату та підтверджує значущість ролі помічника не тільки для судді, але й керівника апарату суду. Варто зазначити, що згідно принципів роботи інституту патронатної служби, керівник апарату суду не має жодним чином впливати на помічників суддів, оскільки його обов'язками є організація роботи та забезпечення дисципліни саме державних службовців – їх він і може притягати до відповідальності.

Отже, з огляду на вищезазначене, можемо дійти висновку, що правовий статус помічника судді є особливим, оскільки він спільно із суддею – «патроном» фактично становить єдину юридичну одиницю в судовій гілці влади. При цьому суддя має право давати помічнику законні вказівки, а помічник зобов'язаний їх виконувати.

Окрім визначення правового статусу помічника судді, на нашу думку, важливо дослідити його роль і місце у судовій гілці влади.

Судова влада є самостійною незалежною гілкою державної влади, що складається з сукупності судових органів, наділених повноваженнями щодо здійснення правосуддя. Судова влада відіграє особливу роль як у механізмі реалізації державної влади в цілому, так і в її системі стримувань і противаг.

Її основна роль полягає у стримуванні законодавчої та виконавчої гілок державної влади в межах конституційної законності та права через здійснення конституційного нагляду та судового контролю за цими гілками. Суд є арбітром у суперечках про право, оскільки тільки судова влада має право на здійснення правосуддя [72, с. 212].

Саме працівники апаратів судів у сьогоdnішній нелегкий для

авторитету судової влади час мають професійно здійснювати співпрацю зі ЗМІ, підтримувати відносини між судами і громадськістю з метою підвищення правової культури суспільства та належного сприйняття роботи судів [56].

Ми вважаємо, що на сьогоднішній день потрібно переглянути роль помічника судді та перетворити цю посаду на престижну правову професію, яка сприятиме ефективному функціонуванню судової системи. Головним стимулом для особи, яка обіймає посаду помічника, повинно стати кар'єрне зростання. Тобто робота помічника має стати першою сходинкою до зайняття посади судді [33].

На думку експертів помічники суддів відіграють надзвичайно важливу роль у сучасній судовій системі України. Вони проявили себе як ефективні працівники апарату суду, що значно допомагають суддям в умовах великого навантаження. Наприклад, саме помічник перевіряє позовну заяву, вивчає матеріали справи і на першому етапі вирішує, чи достатньо зібрано доказів. Крім того, помічник судді готує проект судового рішення та підбирає законодавчу базу [61].

Суддя може погодитися з такою позицією чи її обґрунтуванням, а може й не погодитися, оскільки він має більший досвід, знає практику і розуміє ту або іншу позицію, викладену в певному законодавчому положенні. Звісно, суддя контролює діяльність помічника, оскільки помічник не несе жодної персональної відповідальності й не має права ухвалювати будь-які рішення. Всю відповідальність покладено на суддю. Ретельність контролю за діяльністю помічника з боку судді залежить від рівня професіоналізму помічника. Особливо важливу роль відіграють помічники суддів в умовах значного навантаження на суддів і суди, належним чином допомагаючи суддям організувати їх роботу [33].

У помічників суддів посадова інструкція може відрізнятися залежно від юрисдикції, проте юридичні знання та навички управління є загальними рисами, якими мають володіти всі помічники суддів.

Отже, роль помічника судді – це сукупність морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які визначають особливості його поведінки як суб'єкта судової системи, що сприяє здійсненню правосуддя з метою здійснення адміністративних повноважень і надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства.

Варто зазначити, що до 2010 року, коли діяли старі правила відбору суддів, помічники користувалися певними привілеями при зайнятті суддівських посад. Після зміни законодавства помічників зрівняли в правах з іншими претендентами на посади суддів. Проте в 2016 році, при прийнятті Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в новій редакції дозволили Вищій кваліфікаційній комісії суддів визначати особливості проведення добору претендентів на суддівську посаду, які мають стаж роботи на посаді помічника щонайменше 3 роки [60].

На нашу думку, держава може заощадити на підготовці суддів, використовуючи той досвід роботи, який набутий на посаді помічника судді. Крім того, такі переваги дозволили б залучити до роботи на посаді помічника судді кваліфікованих юристів [33].

Беззаперечним залишається факт, що фахівець без досвіду роботи на посаді помічника судді потребує значно більшої підготовки до суддівської професії, ніж людина, яка знає цю професію зсередини [33]. Адже саме помічник судді переважно займається роботою, яку виконував виключно суддя в ті часи, коли помічників суддів не існувало. Тому ставити під сумнів рівень їхньої готовності до професії судді, частину повноважень якого вони щоденно виконують, напевно, недоречно.

Також, претендент на посаду судді обов'язково повинен мати уявлення про внутрішню роботу суду, зокрема про навантаження, про психологічну складову діяльності. Тому говорити про повну готовність до роботи судді тих, хто не має практичного досвіду, який є в помічників, не можна [59].

Отже, місце помічника судді полягає у визначенні його правового становища як суб'єкта судової системи, який при виконанні своїх функцій і

обов'язків стає потенційним кандидатом на посаду судді, тобто в майбутньому поповнює кадровий резерв судової влади, адже є особою з професійними навичками у сфері судочинства

Зважаючи на нерозривність юридичного зв'язку судді та його помічника пропонуємо виділити такі особливості статусу останнього:

- помічник судді разом із суддею виконує місію правосуддя – відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб;
- діяльність помічника судді являється важливою для роботи судової системи – через надання специфічних адміністративних послуг, які є вагомими як для учасників юридичного процесу, так і для судової гілки влади;
- помічник судді має обов'язок допомагати судді у здійсненні правосуддя;
- за правовим статусом він є патронатним службовцем, який знаходиться в підпорядкуванні судді та разом з тим є підконтрольним керівнику апарату суду;
- помічник судді, як правило, прагне стати суддею.

Отже, дослідивши поняття правового статусу помічника судді та його місце і роль у судовому процесі ми дійшли висновку, що судова система пережила кардинальні зміни, які серед іншого вплинули на професію помічника судді.

Усе вищевикладене дає підстави вважати, що, по-перше, головною особливістю правового статусу помічника судді є переведення його до суб'єктів патронатної служби, що призначається суддею для сприяння здійсненню правосуддя з виконанням адміністративних повноважень для забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, надання адміністративних послуг і попередження адміністративних правопорушень у сфері здійснення судочинства.

По-друге, до елементів правового статусу помічника судді належать:

порядок і підстави набуття правосуб'єктності, функції та завдання помічника, адміністративні права і обов'язки та адміністративно-правову відповідальність у сфері професійної діяльності.

Стосовно визначення ролі та місця помічника судді в судовій гілці влади нами було визначено, що роль помічника судді – це сукупність морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які визначають особливості його поведінки як суб'єкта судової системи, що сприяє здійсненню правосуддя з метою здійснення адміністративних повноважень і надання якісних адміністративних послуг у сфері судочинства.

Враховуючи нерозривність юридичного зв'язку судді та його помічника, нами було виділено особливості правового статусу помічника. Зокрема, підпорядкування безпосередньо судді, здійснення місії судочинства, виконання зобов'язання щодо надання допомоги судді у здійсненні всього, що стосується вчинення правосуддя.

Отже, правовий статус помічника судді – це сукупність його обов'язків і прав як службовця патронатної служби, що призначається за поданням судді під час здійснення судочинства, утворює разом з ним єдину юридичну ланку судової системи, забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і сприяє здійсненню правосуддя.

При цьому жоден орган не координує їх роботи, не контролює дотримання прав, соціальних гарантій та належного виконання ними професійних обов'язків [30, с. 15].

Місце і роль помічника судді полягають у сукупності морально-етичних, професійних та адміністративно-правових вимог до помічника судді, які розкривають його правове становище як суб'єкта права для здійснення ним завдань, адміністративних прав та обов'язків у сфері судочинства з метою сприяння здійсненню правосуддя, надання якісних адміністративних послуг і поповнення кадрового запасу судової влади високопрофесійними особами.

1.2. Права та обов'язки помічника судді в судовому процесі

Будувати нову судову систему мають молоді, але водночас професійні судді з невитраченим потенціалом, незаплямованою репутацією, до яких у колег немає жодних негативних запитань, а у суспільства буде виникати довіра. Правосуддя – це фундамент кожної держави. Тому для судді недостатньо бути лише професіоналом – слід також мати відповідні моральні якості [70, с. 12].

Останнім часом рівень суспільної довіри до діяльності органів правоохоронної системи, а також до судів різко впав. Для цього були різні підстави, не завжди об'єктивні, але проблема існує та вимагає свого вирішення. Зміни в законодавстві, що відбуваються, передусім спрямовані на корегування структури судової системи та повноважень вищих судів. Для цього потрібно звернути увагу на судові кадри, їх професійність і здатність працювати ефективно. Судова реформа не має і їх залишити без уваги [51, с. 113].

Сьогодні помічники суддів виконують різноманітні завдання, й обсяг їхньої роботи багато в чому залежить від судді, з яким працює помічник, та особистого бачення судді того переліку завдань і функцій, які має виконувати помічник судді. Якщо суддя займає адміністративну посаду (голова суду, помічник голови суду) і виконує функції адміністративного характеру, які не пов'язані з відправленням правосуддя, обсяг завдань помічника такого судді буде суттєво відрізнятися від обсягу завдань помічника, який допомагає судді, що не займає адміністративну посаду [73].

Таким чином, у зв'язку з тим, що помічник судді займає важливе місце в процесі забезпечення судочинства, питання вдосконалення його адміністративних прав потребує додаткового дослідження.

В тлумачному словнику української мови термін «право» визначається як система встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових норм поведінки, зумовлена певними обставинами

здатність та можливість робити що-небудь, користуватися чим-небудь [11, с. 506].

В науковій літературі зустрічається думка, що суб'єктивне право – це регламентована законом міра можливої чи дозволеної поведінки особи, яка належить суб'єкту незалежно від того, перебуває він у правових відносинах з іншими суб'єктами чи ні [22, с. 103].

Отже, права помічника судді – це основні його можливості як суб'єкта судового процесу, визначені та гарантовані нормами чинного законодавства, які встановлюють дозволена та можлива поведінку помічника судді та використовуються в процесі здійснення ним професійної діяльності для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судустрою.

Визначившись з поняттям, на нашу думку варто визначити особливості прав помічника судді. До них слід віднести такі :

- гарантуються та забезпечуються державою;
- передбачають можливість вчинення певних дій;
- виникають у процесі здійснення професійної діяльності, тобто в певних правовідносинах;
- розкривають правовий статус помічника судді, його роль і місце в судовій системі;
- створені для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судустрою [25, с. 329].

Основні завдання, права та обов'язки помічника судді визначаються відповідно до Положення про помічника судді, затвердженого рішенням Ради суддів України від 18 травня 2018 року № 21.

Зокрема, помічник судді має право користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та іншими актами законодавства; на соціальний та правовий захист відповідно до свого статусу [64].

Крім того помічник судді має право:

- отримувати від працівників апарату суду документи та інформацію, необхідні для виконання його обов'язків;
- користуватися інформаційними базами даних, телекомунікаційними мережами відповідного суду в установленому порядку;
- вносити пропозиції судді щодо організації своєї роботи;
- за погодженням із суддею брати участь у конференціях, семінарах, круглих столах, форумах, інших науково-практичних заходах;
- брати участь у нарадах, зборах трудового колективу;
- підвищувати свій професійний рівень у системі підготовки та підвищення кваліфікації працівників апарату суду;
- на повагу особистої гідності, справедливе й шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян;
- на оплату праці залежно від якості, досвіду та стажу роботи;
- на соціальний і правовий захист відповідно до свого статусу [64].

Хоча помічник судді на сьогоднішній день не має статусу державного службовця, проте більшістю прав, якими наділений держслужбовець все ж володіє як посадова особа патронатної служби. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про державну службу» [4].

Отже, права помічника судді можна згрупувати наступним чином:

- основоположні права (користуватися правами і свободами, передбаченими Конституцією України та нормативно-правовими актами законодавства, повагу до своєї особистості, честі та гідності);
- соціальні права (на соціальний та правовий захист, оплату праці, матеріально-технічне забезпечення, пенсійне забезпечення тощо);
- організаційні та професійні права (організовувати роботу судді, користуватися інформаційними базами даних, участь у нарадах, засіданнях робочих груп тощо) [52, с. 115].

Далі в своєму дослідженні проаналізуємо особливості кожної з вищевказаних груп прав.

З першою групою прав все зрозуміло, оскільки вони гарантовані

основним законом держави і притаманні всім громадянам України.

Щодо соціальних прав, то варто зазначити, що переведення помічників суддів до працівників патронатної служби певним чином вплинуло на їх права та законні інтереси. Зокрема зменшено тривалість щорічної відпустки з 30 до 24 днів, позбавлено права на її збільшення залежно від стажу роботи, не визначено соціального захисту при звільненні працівника та його подальшої долі як трудової одиниці, не врегульовано питання соціальних і трудових гарантій при ліквідації суду тощо [64]. На нашу думку, при прийнятті змін до законодавства була порушена норма ст.22 Конституції України, яка забороняє при прийнятті нових законів звужувати чинний обсяг прав [1].

Відповідно до статті 43 Конституції України держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки й перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [1]. Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» добір кандидатів на посаду судді, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки, проводиться з особливостями, визначеними рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [6].

Серед помічників суддів чимало кваліфікованих і фахових людей. Тому, щоб добір нових суддів відбувся швидше, школа суддів спеціально скоротила термін навчання для помічників суддів, які вже були в системі й розуміють, як вона працює. Незважаючи на те, що вони – більш фахові, за ними необхідний постійний контроль з боку органів судової влади та суспільства. Школа суддів зробила все можливе, щоб максимально вдосконалити систему навчання для майбутніх суддів та адаптувати її до потреб судової системи [43].

Отже, соціально-правові права помічника судді полягають у його праві на соціальний і правовий захист, оплату праці як працівника патронатної

служби в суді, належне матеріально-технічне забезпечення, пільги при зайнятті посади судді, а також пенсійне забезпечення.

Найважливішими з точки зору виконання своїх посадових обов'язків для помічників судді є організаційні та професійні права. Посада помічника судді є, поза сумнівом, надзвичайно важливою, оскільки дає змогу ефективніше забезпечувати роботу суддів, а отже, і якість судочинства в Україні. Помічник судді функціонально виконує інтелектуальні завдання, пов'язані з аналітикою, дослідженням і вивченням справ, законодавства, яке постійно змінюється, відслідковує документацію, пов'язану з провадженнями у справах. На цих посадах працюють люди з певним освітнім рівнем і за роки сумлінної роботи набувають значного досвіду й навичок у процесуальних питаннях [53, с. 180].

Помічник судді – це посада, основним призначенням якої є всебічна допомога судді у здійсненні судочинства. Помічник судді в більшості випадків здійснює підготовку документів та рішень суду. Досить часто трапляються випадки, коли для підготовки процесуальних документів і розгляду справи потрібне детальне дослідження не лише чинних норм законодавства, але й таких, що діяли на момент виникнення чи зміни спірних правовідносин. Для того, аби орієнтуватись в законодавстві та належно виконувати свої обов'язки помічники судді повинні відвідувати круглі столи, конференції та постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Для цього помічники суддів можуть відвідувати семінари з професійного напрямку. Так, 25 та 26 січня 2018 року в Одесі місцеве регіональне відділення Національної школи суддів України організовувало семінар для помічників суддів і суддів адміністративних і місцевих загальних судів з теми «Захист права на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами за практикою Європейського суду з прав людини». З 9 вересня по 7 жовтня 2019 року Національна школа суддів проводить дистанційне навчання помічників суддів за напрямком: «Застосування Конвенції про захист прав людини на основоположних свобод та практики

Європейського суду прав людини в цивільному судочинстві». Аналогічні курси були проведені з 24 травня до 21 червня 2019 року [43].

Таким чином Національна школа суддів України реалізує професійні права помічників суддів на участь у тренінгах, професійних семінарах, засіданнях робочих груп, які спрямовані на підвищення кваліфікації помічників суддів та їх розвиток у цілому.

Отже, організаційні та професійні права помічника судді виражені через право на організацію роботи судді, що здійснюється через користування інформаційними базами даних, інтернет-ресурсами, які з метою ефективного здійснення судочинства мають бути відкритими та доступними для помічників суддів, участь в тренінгах, круглих столах та семінарах, підвищення свого професійного рівня, отримання інформації від працівників апарату суду тощо.

Додатково варто визначити про право помічника судді на взаємодію. З огляду на юридичну природу посади помічника судді як патронатного службовця певного судді-керівника, виникає багато суперечливих і колізійних аспектів, пов'язаних із симбіозом керівництва: із безпосереднім керівником – суддею, керівником апарату, а також начальником управління чи відділу в судах апеляційної та касаційної інстанцій [49, с. 314].

У системі розподілу функцій і повноважень важливо, щоб кожен займався своєю справою і концентрував професійну увагу на здійсненні своїх повноважень у межах, встановлених Конституцією України і Законами України. Разом із тим формування нових поглядів на роботу суду вимагає інтеграції інтелектуальних ресурсів суддівського корпусу і працівників апарату, яка має скеровувати в єдине русло ефективні й продуктивні рішення, необхідні для його розвитку. Тому ідеальна організаційна модель суду має вміщувати два основних елементи – організацію взаємодії суддівського корпусу та апарату суду; розподіл повноважень і функцій у порядку, установленому законом [47, с. 13].

Саме тому деякими науковцями пропонується створити важливий

інститут – окремий підрозділ взаємодії помічників суддів не тільки між собою, а й між органами державної влади та суспільством. Цей підрозділ слід наділити такими повноваженнями: здійснення моніторингу законодавства та участь у розробленні проектів законів, які стосуються діяльності помічника судді; захист прав та інтересів; організація та координація роботи помічників, підвищення професійного рівня підготовки. Крім того підрозділ міг би ініціювати проведення круглих столів та обговорення проблем, з якими стикаються помічники; проводити моніторинг випадків, коли в роботі помічників може виникнути конфлікт інтересів; використовувати медіацію як інструмент вирішення трудових суперечок між помічниками, суддями та працівниками апарату суду; забезпечувати самоврядування помічників суддів тощо. Упровадження цих інструментів і створення єдиної централізованої платформи для взаємодії помічників суддів позитивно вплинуть на роботу судової системи [54, с. 88].

Отже, важливо, щоб у сфері судочинства належно реалізовувалося право помічника судді на взаємодію з суддею, правоохоронними органами, а особливо з апаратом суду, що полягає в тісній координаційній взаємодії, єдиній організаційно-правовій роботі в суді з метою підвищення рівня надання адміністративних послуг у суді, підвищення правової культури і правосвідомості працівників апарату суду, задля здійснення ефективного, справедливого й гуманного судочинства.

На підставі вищевикладеного можемо зробити висновок, що юридична природа прав помічника судді має подвійний характер: по-перше, це власні формально прописані права, до яких належить компетенція, що прописана в підзаконному нормативно-правовому акті; по-друге, делеговані йому суддею через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації. При цьому формально прописані права мають бути більш детально й широко прописані та стосуватися більшої кількості типових ситуацій, які відображають адміністративно-правові відносини, що виникають між суддею та помічником судді, помічником судді та апаратом суду й учасниками

судового процесу.

Надалі в своєму дослідженні проаналізуємо обов'язки помічника судді, які визначенні чинних законодавством.

Варто зазначити, що результати анкетування, яке проводилося в межах Проекту ЄС «Прозорість та ефективність функціонування судової системи України: компонент державної служби» серед помічників суддів засвідчили, що їх практичній діяльності немає єдиного підходу до переліку завдань і обов'язків. Так, Єдиним завданням, яке виконують 97% опитаних помічників – це підготовка проектів судових рішень. Решта завдань дуже відрізняються і залежать переважно від судді-керівника. Наприклад, лише 5 з 16 наведених в анкеті завдань, включаючи складання проектів судових рішень, виконують трохи більше третини від загальної кількості опитаних помічників суддів. Серед таких завдань: робота з листами, запитами, кореспонденцією - 42%, ведення прийому громадян - 39%, підготовка справи до слухання - 34% та інше -33%.

На нашу думку категорія «інше» заслуговує на особливу увагу, оскільки сюди може бути віднесено велику кількість різноманітних завдань. До іншої роботи помічники суддів відносять: роботу з нормативною базою - 28%, ознайомлення та дослідження матеріалів справи - 27%, виконання обов'язків секретаря судового засідання - 14%, контроль за роботою секретаря судового засідання - 9%, робота з Єдиним реєстром судових рішень - 8%, обговорення матеріалів справи з суддею - 6%, одержання та відправлення кореспонденції - 6%, аналіз судової практики - 5%, заповнення статистичних карток - 3%, контроль за виконанням судових експертиз - 1% [63].

Ми вважаємо, що результати проведеного анкетування є дуже важливими для досягнення мети нашого дослідження. Таким чином, аналіз обов'язків помічника судді потрібно проводити враховуючи не лише законодавчо визначенні завдання та обов'язки, а ті, які помічники суддів виконують на практиці.

В сучасному тлумачному словнику «обов'язок» визначається як те, чого треба беззастережно дотримуватися та слід безвідмовно виконувати відповідно до вимог суспільства або виходячи з власного сумління; тобто, певний обсяг роботи, сукупність справ, межі відповідальності і т. ін., що визначаються відповідним званням, посадою, родинним станом тощо [11, с. 548].

Науковці тлумачать суб'єктивний юридичний обов'язок як вид і міру належної (або необхідної) поведінки суб'єкта права, що встановлені юридичними нормами для задоволення інтересів правомочної особи й забезпечуються державою [11, с. 130].

Отже, адміністративні обов'язки помічника судді – це система суспільно необхідної поведінки, що прямо визначена нормами законодавства, забезпечується з одного боку низкою правових гарантій, а з іншого – заходами адміністративної відповідальності та виражена у вигляді публічно-правових дій, які здійснюються з метою сприяння здійсненню судочинства та захисту прав й інтересів його учасників.

Сформулювавши поняття, варто визначити особливості адміністративних обов'язків помічника судді. На думку деяких вчених, юридичний обов'язок характеризується такими рисами: це категорія необхідної поведінки людини, реалізація якої не має зумовлюватися бажанням людини; це завжди певне обмеження прав людини, вона повинна виконувати певні правила, щоб при реалізації своїх прав і свобод не завдавати шкоди іншим; покладається вона з метою задоволення інтересів уповноваженої особи; має юридичний характер, тобто закріплена правовою нормою; виконання юридичного обов'язку забезпечується спеціальним правовим механізмом; розповсюджується на всіх осіб, які проживають на території держави; за невиконання обов'язку передбачена юридична відповідальність [18, с. 253].

Змістом юридичного обов'язку є утримання від порушення заборон і необхідність виконання зобов'язань.

Зважаючи на основні риси, притаманні юридичному обов'язку, ми пропонуємо до ознак адміністративних обов'язків помічника судді віднести:

- 1) виступають системою нормативно визначеної та необхідної поведінки, що передбачається законом;
- 2) гарантується системою правових гарантій;
- 3) виконання полягає в задоволенні як інтересів судочинства, так і публічних інтересів суспільства;
- 4) у разі невиконання настає юридична відповідальність.

Нормативно визначений перелік обов'язків та завдань помічника судді міститься в нормах Положення про помічника судді. Зокрема, в п. 20 розділу III даного Положення передбачено, що помічник судді:

- проводить підбір законодавства та матеріалів судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи;
- бере участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, оформленні судових справ,
- за дорученням судді готує проекти судових рішень, запитів, листів та інших матеріалів, що пов'язані із розглядом конкретної справи;
- оформлює копії судових рішень для направлення сторонам та іншим учасникам, які беруть участь у справі відповідно до вимог процесуального законодавства, а також контролює своєчасність надсилання копій судових рішень;
- контролює своєчасність проведення експертних досліджень відповідними установами та своєчасність виконання органами внутрішніх справ ухвал судді про примусовий привід, а в разі невиконання таких ухвал - готує проекти відповідних нагадувань тощо;
- готує проекти доручень суду про виконання судами інших держав окремих процесуальних дій, про вручення судових документів з цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справ, про екстрадицію правопорушників на територію України;

- сприяє оформленню та виконанню доручень судів іноземних держав відповідно до Конвенції про правову допомогу та правові відносини з цивільних, сімейних і кримінальних справах, інших міжнародно-правових договорів України про правову допомогу, ратифікованих Верховною Радою України;
- виконує інші доручення судді, що стосуються організації розгляду судових справ [64].

Крім того, визначено ряд обов'язків, які помічник судді виконує за дорученням судді, наприклад:

- може здійснювати повноваження секретаря судового засідання під час його відсутності у разі неможливості замінити його іншим секретарем;
- координує роботу секретаря судового засідання та надає йому методичну та практичну допомогу, в тому числі із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами;
- контролює надходження та приєднання до судової справи відповідних матеріалів;
- здійснює перевірку своєчасності оформлення протоколів судових засідань у справах, що знаходяться в провадженні судді;
- здійснює контроль за своєчасною здачею до канцелярії суду та/або архіву суду секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді;
- здійснює підготовку та оформлення статистичних даних;
- здійснює узагальнення судової практики, узагальнення про кількість і стан розгляду суддею судових справ усіх категорій;
- здійснює аналіз скасованих і змінених рішень судді після перегляду справ судами апеляційної та касаційної інстанцій;
- підписує не процесуальні документи інформаційного та організаційного характеру;

- виконує інші доручення судді, що стосуються організації розгляду судових справ [64].

Також помічник судді зобов'язаний: своєчасно та якісно виконувати надані йому доручення; дотримуватися строків підготовки документів та виконання доручень; постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію; дбайливо ставитися до майна суду; при виконанні своїх службових обов'язків не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина [64].

На підставі вищевикладеного пропонуємо всі обов'язки помічника судді згрупувати на організаційно-правові, контрольні та аналітичні. Далі розглянемо особливості кожної з цих груп.

Провідними обов'язками помічника судді є організаційно-правові, які полягають в організаційній, методичній, правовій, технічній, підготовчій допомозі судді з метою виконання провідних завдань як суб'єкта патронатної служби суду – сприяння здійсненню правосуддя.

На помічника судді серед іншого покладена безпосередня робота з громадянами на стадії підготовки справи до судового розгляду. Під час прийняття документів помічник судді перевіряє всю необхідну інформацію, яка повинна міститись в позовній заявника, відповідно до ч. 3 ст. 175 ЦПК України. Адже в разі невідповідності позовної заяви вимогам чинного ЦПК України, суд постановляє ухвалу про залишення справи без руху і вирішення справи по суті не проводиться. Це в свою чергу може стати причиною порушення конституційного права на судовий захист, гарантованого ст. 55 Конституції України [1; 74].

Уся ця рутинна робота дозволяє зменшити навантаження на суддів. Оскільки помічник судді є суб'єктом, який сприяє здійсненню судочинства, він має своєчасно здійснювати повноваження щодо організації судового процесу з метою дотримання провідних засад судочинства.

Загалом, метою діяльності помічника судді є виконання своїх обов'язків із забезпечення роботи судді, кінцевою метою якої є здійснення

правосуддя. Помічник не вправі здійснювати дії, що тягнуть за собою виникнення, зміну та припинення прав та обов'язків осіб, які беруть участь у справі, чи інших учасників судового процесу. Він здійснює прийом та видачу судових документів, готує копії документів для підписання суддею, перевіряє правильність сплати судового збору та інших судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, наявність документів, які додаються до заяви, підбирає нормативну базу, матеріали судової практики, необхідних судді для розгляду справи [79].

До організаційно-правовий обов'язків слід віднести і координацію роботи інших осіб. Наприклад, помічники суддів координують роботу секретаря судового засідання та надають при цьому методичну й практичну допомогу, зокрема із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами, ведуть контроль відкладених та зупинених справ, оформлення матеріалів справи, в тому числі протоколів судового засідання, контролює за своєчасність здачі до канцелярії суду та/або архіву суду секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді [64].

Також помічник судді вивчає та узагальнює практику розгляду справ і застосування законодавства, узагальнення про кількість і стан розгляду суддею судових справ усіх категорій, аналізує скасовані і змінені рішення судді після перегляду їх в апеляційній чи касаційній інстанції. Тобто помічник судді отримує унікальну можливість учитися й спостерігати за всіма процесами, що пов'язані з правосуддям [52, с. 78].

Не менш важливими є контрольні або адміністративно-контрольні функції помічника судді. Зокрема, він контролює виконання відповідних документів, процес виготовлення та своєчасне направлення копій судових повісток-повідомлень, якими учасники процесу викликаються у судові засідання, процес підготовки судових засідань та направлення їх копій сторонам справи. За дорученням судді він контролює надходження та приєднання до судової справи матеріалів, координує роботу секретаря судового засідання, надає йому допомогу та контролює виконання

секретарем судового засідання своїх обов'язків [64].

Отже, адміністративно-контрольні обов'язки помічника судді полягають в організаційному нагляді за процесами підготовки судового розгляду, нагляді та контролі за секретарем судового засідання, контролі за наданням якісних адміністративних послуг у сфері судоустрою.

У процесі реформування судової системи України особливого значення набуває проблема її якості та соціальної ефективності. За загальним правилом, джерелом інформації про стан і рівень ефективності функціонування судів є внутрішні показники їх діяльності та статистичні дані. Належне функціонування судової гілки влади в Україні неможливе без довіри громадян до судових процесів і рішень [77, с. 132].

Зважаючи на це, помічники суддів виконують ще одну групу обов'язків – аналітичні. До таких обов'язків можна віднести підготовку та оформлення статистичних даних, узагальнення судової практики, аналіз скасованих і змінених рішень судді після перегляду справ судами апеляційної та касаційної інстанцій.

Також помічнику судді може бути доручена робота щодо вивчення і аналізу практики застосування судами норм законодавства, виявлення складних і спірних питань, що виникають при його застосуванні. На основі їх напрацювань можуть бути підготовлені узагальнення судової практики в тій чи іншій категорії справ, а також розроблені пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Саме помічник судді володіє необхідною теоретичною базою та практичними навичками щодо добору та пошуку судової практики [64].

Також варто зауважити, що відповідно до п. 11 Положення про помічника судді передбачена можливість тимчасового виконання помічником судді обов'язків додаткового помічника судді.

Під поняттям «додатковий помічник» слід вважати помічника судді, який у випадку тривалої (понад два місяці) відсутності судді (соціальна відпустка, відрядження, відсторонення від посади), а також з моменту

закінчення повноважень судді з відправлення правосуддя або звільнення судді з займаної посади, до якого такий помічник судді прикріплений, прикріплюється до іншого судді, в якого вже є призначений раніше помічник судді, за поданням цього судді та заявою помічника. Це впроваджено з метою вирівнювання додаткового навантаження на суддю та його основного помічника, яке виникає внаслідок появи в суді вакантних посад [64].

Потреба призначення помічника судді як додаткового помічника іншого судді визначається керівництвом суду з урахуванням обсягу видатків державного бюджету та виходячи з обов'язку кожної судової установи забезпечувати розгляд судових справ у визначені законодавством строки, з обов'язку кожного судді прийняти у справі вмотивоване рішення та надати його учасникам судового засідання у строки, визначені законом [60].

Отже, проаналізувавши адміністративні права та обов'язки помічника судді можемо зробити наступні висновки.

По-перше, запропоновано своє визначення поняття прав помічника судді – це основні його можливості як суб'єкта судового процесу, визначені та гарантовані нормами чинного законодавства, які встановлюють дозволу та можливу поведінку помічника судді та використовуються в процесі здійснення ним професійної діяльності для організаційно-правового забезпечення судочинства та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у сфері судоустрою.

По-друге, для забезпечення ефективного судочинства важливо, аби належним чином реалізовувались права помічника судді на взаємодію з суддею, правоохоронними органами, а особливо з апаратом суду, що полягає в тісній координаційній дій та єдиній організаційно-правовій роботі в суді.

По-третє, юридична природа адміністративних прав помічника судді має подвійний характер: з однієї сторони - власні формально прописані адміністративні права, до яких належить компетенція, яка визначена нормативно-правовими актами; з другої - делеговані суддею обов'язки через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації.

По-четверте, сформульовано визначення поняття адміністративні обов'язки помічника судді – це система суспільно необхідної поведінки, що прямо визначена нормами законодавства, забезпечується з одного боку низкою правових гарантій, а з іншого – заходами адміністративної відповідальності та виражена у вигляді публічно-правових дій, які здійснюються з метою сприяння здійсненню судочинства та захисту прав й інтересів його учасників.

По-п'яте, провідними обов'язками помічника судді є організаційно-правові, які полягають в організаційній, методичній, правовій, технічній, підготовчій допомозі судді з метою виконання провідних завдань як суб'єкта патронатної служби суду – сприяння здійсненню правосуддя.

По-шосте, визначено, що на кожного помічника судді може бути покладено адміністративні обов'язки додаткового помічника, які передбачають здійснення передбачених законом повноважень працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді, який має найбільше навантаження.

РОЗДІЛ 2

ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОМІЧНИКА СУДДІ ЯК УЧАСНИКА СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Умови та порядок заміщення секретаря судового засідання

В попередньому розділі даного дослідження нами було зазначено, що після вступу в силу Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року помічники суддів були виключені із переліку посад державної служби та віднесена до патронатної служби [4]. Це найбільш суттєві зміни, які торкнулись адміністративно-правового статусу помічників суддів в ході проведення судової реформи.

Разом з тим, за останні роки змінився також і процесуальний статус помічників суддів. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» Цивільний процесуальний кодекс було викладено в новій редакції. Дана редакція набрала чинності 15 грудня 2017 р. Відповідно до змін, які внесені в законодавство, поміщикам суддів надано процесуальний статус учасника судового процесу і відповідно до ч. 1 ст. 65 ЦПК України віднесено до інших учасників судового процесу [3].

На нашу думку, це пов'язано з тим, що помічнику судді може бути делеговано функції секретаря судового засідання, який також віднесений законодавством до інших учасників судового процесу. Адже, в ч. 3 ст. 66 ЦПК України визначено, що в деяких випадках за дорученням судді помічник може виконувати повноваження секретаря судового засідання, якщо останній відсутній [3].

Надалі в своєму дослідженні ми більш детально розглянемо та проаналізуємо процесуальний статус секретаря судового засідання.

Секретар судового засідання є важливою особою в цивільному процесі. Однак, попри важливість та незамінність для судді, його правовий статус не врегульовано на належному рівні. У нормах чинного законодавства України лише декілька правових норм регулюють правовий статус помічника [42].

Зокрема, в ч. 1 ст. 67 ЦПК України визначено обов'язки, які покладено на посаду секретаря судового засідання.

По-перше, він робить судові виклики та повідомлення з урахуванням вимог глави 7 ЦПК України.

По-друге, з'ясовує та інформує головування про учасників судового процесу, які з'явилися в судові засідання, які беруть участь в режимі відеоконференції, а також чи повідомлено учасників справи, які не з'явилися про дату, час і місце його проведення.

По-третє, контролює процес повної фіксації судового засідання технічними засобами і проведення судового засідання в режимі відеоконференції.

Зазначимо, що в ч. 2 ст. 247 ЦПК України регламентовано, що секретар судового засідання не контролює процес фіксації судового засідання, а безпосередньо здійснює його фіксацію за допомогою відео- та/або звукозаписувальних пристроїв з урахуванням вимог ст. 247 ЦПК України [3].

По-четверте, крім фіксації засідання технічними засобами, секретар судового засідання веде протокол з урахуванням вимог ст. 248 ЦПК України та підписує його невідкладно, але не пізніше, ніж на наступний день після судового засідання.

На нашу думку, саме підписання протоколу судового засідання підтверджує процесуальний характер дій секретаря судового засідання.

Для повного, правильного і коректного відображення всіх деталей секретар судового засідання може уточнювати суть процесуальної дії (ч. 2 ст. 67 ЦПК України) [3].

По-п'яте, оформлює матеріали цивільної справи.

По-шосте, він має виконувати будь-які інші доручення головуючого, пов'язані з розглядом справи. Таким чином, перелік обов'язків секретаря судового засідання не є вичерпним.

Крім того, він має виконувати й інші повноваження, не включені до ч. 1 ст. 67 ЦПК України. Зокрема, ч. 1 ст. 250 ЦПК України передбачено, що в ході проведення певних процесуальних дій поза судовим засіданням ведеться протокол [3].

Оскільки цей протокол підписують як головуючий суддя, так і секретар судового засідання, то по аналогії з порядком складання протоколу судового засідання можемо дійти висновку, що обов'язок вести протокол окремої процесуальної дії покладається на секретаря судового засідання.

На секретаря судового засідання, як і на помічника судді розповсюджуються обмеження, передбачені ч. 1 ст. 61 ЦПК України щодо представництва у справі в якій він є учасником.

В ч. 3 ст. 66 ЦПК України також визначено, що під час заміщення секретаря судового засідання помічникові судді може бути заявлено відвід з підстав, передбачених чинним законодавством [3].

На нашу думку, помічника судді стосується лише три підстави з перелічених у зазначеній вище статті. Зокрема, секретарю судового засідання може бути заявлено відвід якщо:

- він виступає членом сім'ї або близьким родичем будь-кого з учасників судового процесу або осіб, які надавали юридичну допомогу будь-якому з учасників справи;
- він особисто брав участь у справі як інший учасник судового процесу або надавав учасникам справи юридичну допомогу в цій чи іншій справі;
- він прямо чи опосередковано зацікавлений у результаті розгляду справи.

Таким чином, розглянувши правосуб'єктність секретаря судового засідання, можемо зробити висновок, що вони мають процесуальний

характер. Отже, помічник судді у разі заміщення секретаря судового засідання набуває його процесуальних прав та обов'язків і стає учасником судового процесу.

Надалі ми проаналізуємо умови за яких помічник судді може замінити секретаря судового засідання. Зі змісту ч. 3 ст. 66 ЦПК України вбачається дві умови:

- відсутність секретаря судового засідання;
- надання доручення суддею (головуючим у судовій колегії) [3].

Разом з тим, нормами чинного цивільно-процесуального законодавства не визначено в яких випадках відсутності секретаря, помічник судді може його замінити. Тому, вбачається, що це можуть бути випадки, коли секретар судового засідання у знаходиться відпустці, відрядженні, на лікарняному чи випадок, коли посада секретаря судового засідання є вакантною.

Крім того, не встановлена форма в якій суддя повинен дати доручення помічнику судді. Отже, можемо зробити висновок, що таке доручення може бути як усним, так і письмовим.

Варто зазначити, що в Положенні про помічника судді більш конкретизовано можливі випадки виконання помічником судді обов'язків секретаря судового засідання. Так, в абз. 4 п. 20 даного положення додана ще одна умова - неможливість замінити відсутнього секретаря судового засідання іншим секретарем [64].

Така деталізація умов, за яких помічник судді може замінити секретаря судового засідання в Положенні про помічника судді була зроблена за пропозицією практикуючих юристів та експертів, які неодноразово висловлювали свої зауваження стосовно включення в нову редакцію процесуальних кодексів норм щодо делегування повноважень секретаря судового засідання помічникам суддів [44].

Помічники суддів також виступають опонентами внесених змін до законодавства, оскільки вбачають у цьому багато правових ризиків, які перш за все пов'язані з втратою статусу державного службовця.

Вони наголошують, що на відміну від державної патронатна служба має іншу правову природу. Зокрема, працівники патронатної служби не уповноважені на виконання функцій держави, не проходять конкурсного відбору, не складають присягу державного службовця та не підпадають під дію обмежень, передбачених для державних службовців та антикорупційного законодавства [61].

Саме через втрату статусу державного службовця, на нашу думку, в п. 22 Положення про помічника судді для них встановлено заборону здійснювати будь-які дії процесуального характеру, наприклад, ведення протоколу судового засідання, направлення викликів та повідомлень тощо. Щоправда встановлено виключення для випадків, коли помічник судді виконує обов'язки секретаря судового засідання.

На нашу думку, в питанні заміщення помічником судді секретаря судового засідання існує законодавча прогалина, адже в нормах чинного законодавства не передбачена можливість виконання функцій державного службовця працівником патронатної служби. Це суперечить основним засадам і принципам державної служби. Більше того, в абз. 2 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про державну службу» визначено, що виконуючи свої обов'язки державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби [4].

Саме через недосконалість чинного законодавства експерти внесли пропозицію включити в Положення про помічника судді додаткову умову про те, заміщення секретаря судового засідання може відбуватись лише у разі неможливості заміни іншим секретарем відповідного суду. Дане уточнення надає помічнику судді можливість убезпечити себе від зловживань з боку керівництва та уникнути відповідальності у разі виникнення законодавчих колізій, пов'язаних з квазі-статусом. Таким чином, у разі реальної потреби заміни секретаря судового засідання, помічник судді за його дорученням зможе заміщати секретаря судового засідання, але у вкрай поодиноких

випадках, а саме - у разі справжньої неможливості заміни іншим секретарем відповідного суду [44].

Варто зазначити, що ані нормами чинного законодавства, ані Положенням про помічника судді не визначений механізм такого заміщення. Що також створює прогалину в законодавстві та потребує врегулювання.

Попри законодавчу неврегульованість порядку заміщення секретаря судового засідання помічником судді, на практиці такі випадки непоодинокі. Наприклад, за результатами анкетування, яке проводилося в межах Проекту ЄС «Прозорість та ефективність функціонування судової системи України: компонент державної служби» серед помічників суддів, 14% з них вказали, що до їх повноважень серед іншого належить виконання обов'язків секретаря судового засідання [63].

Ще одне питання, яке нормативно не врегульоване – це виплата компенсації помічнику судді за суміщення посад. Адже на час заміщення секретаря судового засідання помічник судді не увільняється від виконання своїх посадових обов'язків [35, с. 209].

Тож, зважаючи на вищезазначене, для усунення виявлених прогалин в законодавстві ми вважаємо, що помічники судді, як патронатні службовці повинні бути виключені зі складу учасників судового процесу та позбавлені обов'язку замішувати секретаря судового засідання.

В зв'язку з чим пропонуємо внести наступні зміни до ЦПК України:

- в ч. 1 ст. 65 ЦПК України виключити «помічник судді»;
- в ст. 66 ЦПК України виключити ч. 3.

Отже, проаналізувавши умови і порядок заміщення секретаря судового засідання ми зробили висновок, що помічникам суддів надано процесуальний статус учасника судового процесу і віднесено до інших учасників. На нашу думку, це пов'язано з тим, що помічнику судді може бути делеговано повноваження секретаря судового засідання, який також віднесений законодавством до інших учасників судового процесу.

Крім того, помічник судді у разі заміщення секретаря судового

засідання набуває його процесуальних прав та обов'язків і стає учасником судового процесу.

Нормами законодавства передбачено три умови, за яких помічник судді може заміщати секретаря судового засідання: відсутність секретаря судового засідання, надання доручення суддею (головуючим у судовій колегії), неможливість замінити іншим секретарем судового засідання.

Також, зроблено висновок, що в питанні заміщення помічником судді секретаря судового засідання існує ряд законодавчих прогалин, пов'язаних з неможливістю виконання функцій державного службовця працівником патронатної служби. Адже, це суперечить основним засадам і принципам державної служби.

Зважаючи на вищезазначене, для усунення виявлених прогалин в законодавстві було запропоновано внести зміни до Цивільного процесуального кодексу України.

2.2. Конфлікт інтересів та застосування антикорупційного законодавства до помічника судді

Основною метою реформування законодавства, що регулює діяльність судової гілки влади було приведення норм вітчизняного законодавства до європейських стандартів. Однак, на нашу думку позбавлення помічників судді статусу державного службовця та відповідних соціальних гарантій та обмежень в діяльності, створює корупційні ризики через відсутність антикорупційних та інших законодавчих запобіжників, які б створили можливість здійснювати функції помічника судді неупереджено та відповідно до завдань, які поставлені перед цією посадою задля забезпечення ефективного функціонування судової системи.

Зокрема, державним службовцям чинне законодавство встановлює заборони стосовно провадження підприємницької діяльності, іншої оплачуваної діяльності, крім викладацької, наукової, творчої,

інструкторської та суддівської практики зі спорту. Також до державних службовців встановлено вимоги до політичної незалежності, на них розповсюджуються норми антикорупційного законодавства [20].

Натомість такі обмеження в нормах законодавства не визначені для помічників суддів як для працівників патронатної служби. Це означає, що в межах законодавства, помічник судді може суміщати свої посадові обов'язки у суді з будь-якою діяльністю. Наприклад, можуть набувати членства в політичних партіях або здійснювати іншу оплачувану (підприємницьку) діяльність [60]. Це може створити проблемні ситуації у виконанні помічником судді своїх функцій, зокрема, можуть виникати ситуації, коли помічник судді, який займається підбором нормативних актів для вирішення судової справи та на практиці займається підготовкою проекту рішення суду, паралельно працюватиме в юридичних компаніях, які обслуговують інтереси сторін у судовому спорі [20].

Водночас питання застосування норм антикорупційного законодавства до патронатних службовців в свій час викликало чимало дискусій. Так, Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - НАЗК) у своєму рішенні від 11.08.2016 р. №3 надало роз'яснення стосовно застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», в частині визначення суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону [69].

НАЗК було зроблено висновок, що патронатні службовці можуть бути посадовими або службовими особами, якщо здійснюють консультативно-дорадчі, організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції.

Варто зауважити, що в індивідуальних роз'ясненнях, наданих НАЗК окремим помічникам суддів, зокрема Потерайло А.М. зазначається, що помічників суддів слід відносити до посадових та службових осіб інших органів державної влади – пп. «и» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». Тож, ці особи повинні бути суб'єктами декларування в порядку, визначеному ст. 45 цього ж Закону [36].

Не погоджується з правовими позиціями НАЗК, які містяться в Роз'ясненні щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Голова Вищого адміністративного суду України. 01 лютого 2017 року він направив листи до Ради суддів України та Вищої ради правосуддя, в яких підняв проблему щодо віднесення помічників судді до суб'єктів декларування [36].

У листах звертається увага, що виконання консультативно-дорадчих функцій як ознака посадової особи не є коректною, оскільки НАЗК посилається на правову норму Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 р., яка втратила чинність разом із набранням сили Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. [36].

Натомість чинним законодавством поняття «посадова особа» не визначено. Є лише нормативне визначення «службової особи». В примітці до ст. 364 Кримінального кодексу України (далі - КК України) йдеться про те, що службові особи в ст.ст. 364, 365, 368, 368², 369 КК України - це особи, які постійно чи тимчасово обіймають посади на державних або комунальних підприємствах, пов'язані організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями [2].

Зважаючи на вище визначене, в листах голови Вищого адміністративного суду України зроблено висновок, що службові особи не здійснюють консультативно-дорадчі функцій [30].

Ми частково погоджуємось в обґрунтуванням голови Вищого адміністративного суду України стосовно того, що здійснення консультативно-дорадчих функцій не притаманне для посадових та службових осіб. Однак, зважаючи, що діяльність помічника судді тісно пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих функцій.

Для більш глибоко аналізу питання доцільності застосування дії антикорупційного законодавства до помічників суддів, потрібно виділити деякі функції, які можуть стати передумовою для віднесення цих осіб до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання

корупції». Зокрема, помічник судді відповідно до п. 20 Положення про помічника судді:

- підбирає законодавчі акти та судову практику для розгляду судової справи;
- приймає участь у підготовці цивільних справ до розгляду та в їх оформленні;
- проводить підготовку проектів рішень суду, а також запити, листи та інші матеріали для вирішення цивільної справи;
- оформлює копії судових рішень для направлення сторонам та іншим учасникам процесу, а також контролює своєчасність їх направлення;
- контролює своєчасність проведення експертних досліджень, виконання органами внутрішніх справ ухвал про примусовий привід, а в разі їх невиконання готує проекти нагадувань [64].

На нашу думку, покладення на помічника судді таких функцій потребує встановлення законодавчих обмежень, зокрема застосування заходів фінансового контролю та поширення норм антикорупційного законодавства аналогічно як до державних службовців.

Під час експертного обговорення на тему: «Помічники суддів: правовий статус та місце у судовій системі», яке проводилось у лютому 2018 року також були висловлені застереження щодо відсутності контролю за діяльністю помічника судді та не поширення на них дії Закону України «Про запобігання корупції». Практикуючі юристи вважають, що невизначеність зі статусом помічника судді в Україні породжує корупційні ризики, оскільки ці працівники займаються підбором законодавства, володіють важливою інформацією, яка стосується розгляду справи та фактично готують проекти рішень, які ухвалює суддя [60].

Для помічника голови суду, заступника голови суду, секретаря судової палати за дорученням голови суду, заступника голови суду, секретаря судової палати відповідно до Положення про помічника судді безпосередньо визначені повноваження щодо здійснення організаційно-аналітичного

забезпечення роботи голови суду, заступника голови суду, секретаря судової палати апеляційного суду за їх дорученням. При цьому організаційно-аналітична діяльність являється складовою частиною управлінської діяльності [64].

Важливо звернути увагу, що в Положенні про помічника судді окремо визначено, такі обов'язки помічника судді, які він має виконувати за дорученням судді як:

- координація роботи секретаря судового засідання та надання йому методичної і практичної допомоги, в тому числі із забезпечення фіксування судового процесу технічними засобами;
- контроль надходження та приєднання до судової справи відповідних матеріалів;
- здійснення перевірки своєчасності оформлення протоколів судових засідань у справах, що знаходяться в провадженні судді;
- здійснення контролю за своєчасною здачею до канцелярії суду та/або архіву суду секретарем судового засідання судових справ, розглянутих під головуванням судді [64].

Проаналізувавши функції помічника судді щодо здійснення контролю та координації роботи секретаря судового засідання можемо дійти висновку, що за своєю правовою суттю дані функції відносяться до організаційно-розпорядчих.

Разом з тим, відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про державну службу» визначено, що під час виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби [4].

Саме з огляду на дану правову норму НАЗК прийняло рішення від 22 лютого 2017 р. №59 про внесення змін до Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю. Зокрема НАЗК роз'яснює, що оскільки відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про державну службу» під час

виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби, відтак, працівники патронатної служби не здійснюють організаційно-розпорядчих функцій. Тобто, помічники суддів не відносяться до суб'єктів декларування, які вказані у підпункті «и» пункту 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [64].

Виняток передбачений лише для керівників патронатних служб, які можуть давати обов'язкові вказівки іншим працівникам патронатної служби. Тому, якщо до повноважень керівника патронатної служби належать організаційно-розпорядчі функції, він є посадовою особою державних органів, отже, є суб'єктом декларування, згідно зі статтею 45 Закону України «Про запобігання корупції»[5].

Однак, на нашу думку організаційно-розпорядчі функціями відповідно до норм Положення про помічника судді наділені всі помічники судді. Натомість, з аналізу п. 20 Положення про помічника судді вбачається неузгодженість правових норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який регламентує, що статус помічника судді визначається Положенням про статус помічника суді, і правових норм Закону України «Про державну службу», адже у практичній діяльності помічника судді виникає проблема щодо неможливості виконання покладених на нього обов'язків через можливу відмову від виконання доручень помічника судді зі сторони секретаря судового засідання. Усунення виявленої суперечності правових норм потребує законодавчого врегулювання та може стати темою для окремого наукового дослідження.

Ще більш спірною є норма Положення про помічника судді щодо можливості здійснення помічником судді повноважень секретаря судового засідання під час його відсутності за дорученням судді у разі неможливості замінити його іншим секретарем [47, с. 7].

Разом з тим, закріплення можливості щодо заміщення працівника державної служби помічником судді може стати додатковим аргументом для

внесення змін до чинного законодавства щодо вдосконалення правового статусу помічника судді на поширення на нього дії антикорупційного законодавства.

Тобто фактично тут йдеться про вид певного контролю за секретарем судового засідання, який є державним службовцем і на якого розповсюджується дія Закон України «Про державну службу». Разом з цим ст. 9 цього Закону визначено, що під час виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби. В даному випадку виникає питання, як помічник судді може виконувати вимогу Положення щодо контролю секретаря, який може відмовити у виконанні такого доручення на підставі Закону [4].

Окремої уваги в контексті правового аналізу доцільності поширення антикорупційного законодавства на помічників суддів заслуговує норма, що міститься в абз. 3 п. 23 Положення про помічника судді яка визначає, що помічник судді зобов'язаний запобігати виникненню та вживати заходів щодо його врегулювання конфлікту інтересів, а також утримуватися від вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів. Про наявність конфлікту інтересів помічник судді зобов'язаний негайно повідомити суддю як безпосереднього керівника, керівника апарату суду та голову суду [64].

З огляду на статус помічника судді як працівника патронатної служби норма абз. 3 п. 23 Положення про помічника судді не окреслена у правовому полі, оскільки поняття «конфлікт інтересів» визначається нормою ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції», який не розповсюджується на посади патронатної служби [5].

Для визначення доцільності закріплення обов'язку помічника судді запобігати виникненню та вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів, а також утримуватися від вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів потрібно проаналізувати правову сутність поняття конфлікт інтересів та можливість виникнення конфлікту інтересів у помічника судді в ході виконання ним своїх посадових обов'язків.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» законодавець розрізняє поняття потенційний конфлікт інтересів та реальний конфлікт інтересів.

На підставі аналізу понять потенційний та реальний конфлікт інтересів можемо зробити висновок, що для виникнення конфлікту інтересів необхідна наявність таких умов:

- наявність приватного інтересу;
- виконання службових чи представницьких повноважень;
- наявність факту суперечності між приватним інтересом і службовими чи представницькими повноваженнями.

Відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що вживати заходи щодо недопущення виникнення та щодо врегулювання конфлікту інтересів зобов'язані, особи, які зазначені в п. 1,2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». Цими особами є особи, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також особи, які до них прирівнюються, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [5].

Як вбачається з аналізу правової норми, що працівники патронатної служби не підпадають під дію Закону України «Про запобігання корупції», а отже щодо них не може бути покладено обов'язок, визначений в абз. 3 п. 23 Положення про помічника судді в якому регламентовано, що помічник судді зобов'язаний запобігати виникненню та вживати заходів щодо його врегулювання конфлікту інтересів, а також утримуватися від вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів.

На підставі проведеного аналізу вбачається наявність ще однієї прогалини в законодавстві. А саме: з одного боку помічник судді зобов'язаний запобігати виникненню та вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів, а з іншого – норми Закону «Про запобігання корупції», які регламентують інститут конфлікту інтересів, не поширюються на посади патронатної служби, до якої належить посада помічника судді.

Отже, провівши дослідження та проаналізувавши норми законодавства, які регламентуються правовий статус помічника судді було виявлено ряд законодавчих прогалин та неузгодженість правових норм різних нормативно-правових актів. Зокрема, відповідно до норм Положення про статус помічника судді ці посадовці мають виконувати ряд функцій і обов'язків, що притаманні державним службовцям, або навіть заміщати державного службовця за дорученням судді, однак як на працівників патронатної служби на помічників суддів не поширюється Закон України «Про державну службу», Закон України «Про запобігання корупції» та інші норми антикорупційного законодавства.

Для усунення виявлених суперечностей і прогалин, на нашу думку, потрібно прийняти спеціальний закон «Про патронатну службу», який визначатиме правовий статус помічника судді та встановлюватиме окремі обмеження, які передбачені для державних службовців, наприклад щодо політичної неупередженості, позапартійності, заборони провадження підприємницької діяльності та іншої оплачуваної діяльності.

Крім того, доцільно включити посаду помічника судді до переліку осіб, на яких розповсюджується дія антикорупційного законодавства в цілому та Закон України «Про запобігання корупції».

Для цього потрібно розширити перелік осіб, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, доповнивши п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» окремим пп. «г» наступного змісту: «Помічники суддів Конституційного Суду України, помічники суддів».

Отже, проаналізувавши питання конфлікту інтересів та застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді нами було зроблено висновок, що позбавлення помічників судді статусу державного службовця та відповідних соціальних гарантій створює корупційні ризики, що полягають у відсутності контролю з боку антикорупційних органів та інших законодавчих обмежень діяльності, які б створили можливість

помічникам суддів виконувати повноваження об'єктивно та неупереджено згідно з тими функціями і завданнями, які визначені для даної посади [20].

Обов'язок помічника судді запобігати виникненню та вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів не може бути виконаний, оскільки норми Закону «Про запобігання корупції», які регламентують інститут конфлікту інтересів, не поширюються на посади патронатної служби, до якої належить посада помічника судді.

В зв'язку з цим, було обґрунтовано важливість та необхідність закріплення на законодавчому рівні можливості застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді, оскільки на сьогоднішній день склалась така ситуація, що помічники суддів, виконуючи посадові обов'язки, які по своїй суті несуть певні корупційні ризики, фактично позбавлені будь-яких обмежень та заходів контролю з боку антикорупційних органів щодо їх належного виконання.

Також, запропоновано шляхи вдосконалення законодавства щодо врегулювання правового статусу помічника судді та застосування до нього антикорупційного законодавства.

Проаналізувавши проблеми діяльності помічника судді як учасника судового процесу нами було зроблено наступні висновки.

По-перше, з прийняття нової редакції ЦПК України помічникам суддів надано процесуальний статус учасника судового процесу і віднесено до інших учасників. Це пов'язано з тим, що помічнику судді може бути делеговано повноваження секретаря судового засідання, який також віднесений законодавством до інших учасників судового процесу.

По-друге, помічник судді у випадку заміщення секретаря судового засідання набуває його процесуальних прав та обов'язків.

По-третє, нормами законодавства передбачено три умови, за яких помічник судді може замінювати секретаря судового засідання: відсутність секретаря судового засідання, надання доручення суддею (головуючим у судовій колегії), неможливість замінити іншим секретарем судового

засідання.

По-четверте, в питанні заміщення помічником судді секретаря судового засідання виявлено ряд законодавчих прогалин, пов'язаних з неможливістю виконання функцій державного службовця працівником патронатної служби. Адже, це суперечить основним засадам і принципам державної служби. Крім того, відсутній механізм та порядок такого заміщення, а також можливість матеріальної компенсації за суміщення посад для помічника судді.

По-п'яте, визначено, що позбавлення помічників судді статусу державного службовця та відповідних соціальних гарантій створює корупційні ризики, що полягають у відсутності контролю з боку антикорупційних органів та інших законодавчих обмежень діяльності, які б створили можливість помічникам суддів виконувати повноваження об'єктивно та неупереджено згідно з тими функціями і завданнями, які визначені для даної посади.

По-шосте, обов'язок помічника судді запобігати виникненню та вживати заходів щодо врегулювання конфлікту інтересів не може бути виконаний, оскільки норми Закону «Про запобігання корупції», які регламентують інститут конфлікту інтересів, не поширюються на посади патронатної служби, до якої належить посада помічника судді.

По-сьоме, обґрунтовано важливість та необхідність закріплення на законодавчому рівні можливості застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді, оскільки на сьогоднішній день склалась така ситуація, що помічники суддів, виконуючи посадові обов'язки, які по своїй суті несуть певні корупційні ризики, фактично позбавлені будь-яких обмежень та заходів контролю з боку антикорупційних органів щодо їх належного виконання.

Зважаючи на вищезазначене, для усунення виявлених прогалин в законодавстві та проблемних питань було запропоновано внести ряд змін до законодавства. Зокрема, до Цивільного процесуального кодексу України:

- в ч. 1 ст. 65 ЦПК України виключити слова «помічник судді» зі

складу інших учасників судового процесу;

- в ст. 66 ЦПК України виключити ч. 3, яка регламентує можливість заміщення секретаря судового засідання помічником судді.

Крім того, прийняти спеціальний закон «Про патронатну службу», який визначатиме правовий статус помічника судді та встановлюватиме окремі обмеження, які передбачені для державних службовців.

Також, включити посаду помічника судді до переліку осіб, на яких розповсюджується дія антикорупційного законодавства в цілому та Закон України «Про запобігання корупції», доповнивши п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», який визначає перелік осіб, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування окремим пп. «г» наступного змісту: «Помічники суддів Конституційного Суду України, помічники суддів».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В випускній кваліфікаційній роботі було досліджено та розкрито правовий статус помічника судді як учасника судового процесу. В процесі дослідження було зроблено такі висновки.

1. В ході аналізу поняття адміністративно-правового статусу помічника судді було зроблено висновок, що судова система пережила кардинальні зміни, які серед іншого вплинули на професію помічника судді. Головні зміни в правовому статусі помічника судді пов'язані з переведенням його до суб'єктів патронатної служби, що призначається суддею для сприяння здійсненню правосуддя з виконанням адміністративних повноважень для забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб, надання адміністративних послуг і попередження адміністративних правопорушень у сфері здійснення судочинства.

Під час дослідження місця та ролі посади помічника судді було визначено, що місце і роль помічника судді полягають у комплексі моральних, професійних та нормативно-правових вимог до помічника судді, які розкривають його правове становище як суб'єкта права для здійснення ним завдань, адміністративних прав та обов'язків у сфері судочинства з метою сприяння здійсненню правосуддя, надання якісних адміністративних послуг і поповнення кадрового запасу судової влади високопрофесійними особами.

З огляду на нерозривність юридичного зв'язку судді та його помічника, нами було виділено особливості правового статусу помічника. Зокрема, підпорядкування безпосередньо судді, здійснення місії судочинства, виконання зобов'язання щодо надання допомоги судді у здійсненні всього, що стосується вчинення правосуддя. При цьому жоден орган не координує їх роботи, не контролює дотримання прав, соціальних гарантій та належного виконання ними професійних обов'язків.

Також, сформульовано визначення поняття «правовий статус помічника судді» – це сукупність його обов'язків і прав як службовця патронатної служби, що призначається за поданням судді під час здійснення судочинства, утворює разом з ним єдину юридичну ланку судової системи, забезпечує виконання суддею відповідних повноважень і певною мірою дотичний до вчинення правосуддя.

2. Визначено, що юридична природа адміністративних прав помічника судді має подвійну сутність: з однієї сторони - власні формально прописані адміністративні права, до яких належить компетенція, яка визначена законодавчими актами; з другої - делеговані суддею обов'язки через надання законних вказівок у конкретній юридичній справі чи ситуації.

Провівши дослідження адміністративних прав помічника судді було визначено, що провідними обов'язками помічника судді є організаційно-правові, які полягають в організаційній, методичній, правовій, технічній, підготовчій допомозі судді з метою виконання провідних завдань як суб'єкта патронатної служби суду – сприяння здійсненню правосуддя.

Досліджуючи правову сутність поняття додаткового помічника судді було визначено, що обов'язки додаткового помічника може бути покладено на кожного помічника судді. Виконання обов'язків додаткового помічника судді передбачає здійснення передбачених законом повноважень працівника патронатної служби під керівництвом іншого судді, який має найбільше навантаження.

Проаналізувавши проблеми діяльності помічник судді як учасника судового процесу було зроблено висновок, що, з прийняття нової редакції ЦПК України помічникам суддів надано процесуальний статус учасника судового процесу і віднесено до інших учасників. Це пов'язано з тим, що помічникам суддів делеговано функції секретаря судового засідання.

3. Проведено аналіз та узагальнено умови, за яких помічники суддів можуть заміщати секретарів судового засідання. До них віднесено: відсутність секретаря судового засідання, надання доручення суддею,

неможливість заміщення інших секретарем судового засідання.

Зроблено висновок, що в питанні заміщення секретаря судового засідання існує ряд законодавчих прогалин, пов'язаних з неможливістю виконання функцій державного службовця патронатним працівником. Адже, це суперечить основним засадам і принципам державної служби.

4. Проаналізувавши питання конфлікту інтересів та застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді було зроблено висновок, що позбавлення помічників судді статусу державного службовця та відповідних соціальних гарантій створює корупційні ризики, що полягають у відсутності контролю з боку антикорупційних органів та інших законодавчих обмежень діяльності, які б створили можливість поміщикам суддів виконувати повноваження об'єктивно та неупереджено згідно з тими функціями і завданнями, які визначені для даної посади.

Важливий висновок стосується того, що обов'язок стосовно запобігання виникнення та вживання мір по врегулюванню конфлікту інтересів неможливо виконаний, оскільки норми Закону «Про запобігання корупції», які регламентують даний інститут, не поширюються на посади патронатних службовців.

Обґрунтовано важливість та необхідність закріплення на законодавчому рівні можливості застосування норм антикорупційного законодавства до помічника судді, оскільки на сьогоднішній день склалась така ситуація, що помічники суддів, виконуючи посадові обов'язки, які по своїй суті несуть певні корупційні ризики, фактично позбавлені будь-яких обмежень та заходів контролю з боку антикорупційних органів щодо їх належного виконання.

Зважаючи на вищезазначене, враховуючи недосконалість правового регулювання статусу помічника судді, було запропоновано ряд змін до чинного законодавства України:

1) пропонується внести наступні зміни до ЦПК України:

- в ч. 1 ст. 65 ЦПК України виключити «помічник судді»;

- в ст. 66 ЦПК України виключити ч. 3.

2) внесено пропозицію доповнити п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», який визначає перелік осіб, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування окремим пп. «г» наступного змісту: «Помічники суддів Конституційного Суду України, помічники суддів».

3) Для належного врегулювання в нормах законодавства правового статусу помічника судді було зроблено висновок про необхідність прийняти спеціальний закон «Про патронатну службу», який серед іншого встановлюватиме для працівників патронатної служби деякі обмеження, які передбачені для державних службовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. Дата звернення 11 вересня 2019 року.
2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. Дата звернення 10 вересня 2019 року.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print>. Дата звернення 27 вересня 2019 року.
4. Про державну службу: Закон від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/print>. Дата звернення 18 травня 2019 року.
5. Про запобігання і протидію корупції: Закон від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>. Дата звернення 18 травня 2019 року.
6. Про судоустрій і статус суддів: Закону від 02 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print>. Дата звернення 18 травня 2019 року.
7. Про судоустрій і статус суддів: Закону від 07 липня 2010 року № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/print>. Дата звернення 18 травня 2019 року.
8. Про судоустрій України: Закон від 07 лютого 2002 року №3018-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14>. Дата звернення 17 лютого 2019 року.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі №308/4431/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81013819>. Дата звернення 17 лютого 2019 року.

10. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. у двох томах. Том 1. Загальна частина. Київ:Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
11. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 5. 840с.
12. Бойко В. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих судів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. НДІ публічного права, Київ, 2016. 16с.
13. Бондаренко Н.В. Правові аспекти патронатної служби. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С.90-97.
14. Борко А. Л. Поняття і основні риси адміністративно-правового забезпечення функціонування судової системи України. *Публічне право*. 2013. № 2. С.71-77.
15. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадянина України: дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Київ, 2005. 213с.
16. Булгаков О. С. Становлення та розвиток інституту патронатної служби в Україні: окремі проблеми. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 3(18). С.36-39.
17. Взаємодія секретаря судового засідання з помічником судді. *Судова гілка влади*. URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/vzayemodiya-sekretarya-sudovogo-zasidannya-z-pomichnikom-suddi/>. Дата звернення 06 вересня 2019 року.
18. Гаманюк Л. О. Юридичний та конституційний обов'язок в українському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 67. С.248-254.
19. Гумін О. М. Адміністративно-правовий статус особи: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С.32-37.

20. Дроздик Л. Хочу бути помічником судді. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2018/02/5/7170599/>. Дата звернення 28 лютого 2019 року.
21. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. Національний університет внутрішніх справ, Харків, 2004. 20с.
22. Зубрицька О. Адміністративна правоздатність як елемент правосуб'єктності індивідуальних суб'єктів адміністративного права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С.99-104.
23. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади: монографія. Херсон, 2015. 443с.
24. Іванищук А. А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2017. 38с.
25. Іванищук А. А. Адміністративно-правовий статус помічника судді. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 15. С.328-333.
26. Кібенко О. Хтотакійпомічниксудді – його права рука, спаринг-партнер читаємнийляльковик? URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/hto-takiy-pomichnik-suddi--yogo-prava-ruka-sparingpartner-chi-taemniy-lyalkovik-.html>. Дата звернення 24 вересня 2019 року.
27. Ковальова Т. В., Коврига Л. П. Тлумачний словник української мови. Харків: Синтекс, 2005. 672с.
28. Коломосьць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К: Юрінком Інтер, 2011. 576с.
29. Конфлікт інтересів: українська традиція чи привид минулого? URL: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2016/12/konflikt-interesiv/index.html>. Дата звернення 14 травня 2019 року.

30. Костилев О. І. Адміністративно-правовий статус патронатної служби міністра: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2015. 16с.
31. Костилев О. І. Поняття та особливості діяльності патронатної служби та патронатних службовців. *Митна справа*. 2015. № 2. С.14-19.
32. Костів М. В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб та особливості її реалізації в адміністративно-деліктних відносинах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07. НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Київ, 2005. 21с.
33. Кращого претендента на посаду судді, ніж фаховий помічник, немає. *Закон і бізнес*. URL: http://zib.com.ua/ua/print/129607-golova_asociacii_pomichnikov_suddiv_ukraini_olga_primak-bere.html. Дата звернення 05 травня 2019 року.
34. Лазор О. Д. Державна служба в Україні: навч. посіб. Київ: Дакор, 2009. 560с.
35. Левченко К. Б. До проблеми забезпечення трудових прав працівників патронатних служб. *Форум права*. 2010. № 1. С.208-212
36. Лист Голови Вищого адміністративного суду України до Вищої ради правосуддя від 01 лютого 2017 р. № 99/9-14/17. URL: http://vasu.gov.ua/userfiles/file/Listy/Patronat_e-deklaracii/List_VRP_patronat_e-deklaruvanna_1.pdf. Дата звернення 28 лютого 2019 року.
37. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. Київ: Атіка, 2003. 576с.
38. Малихіна А. О. Зарубіжний досвід організації та правового забезпечення роботи апарату суду. *Юрист України*. 2014. № 2. С. 18-24.
39. Мандичев Д. В. Поняття адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2010. № 5. С.117–121.
40. Михайлов О. М. Правовий статус інших учасників адміністративного судочинства в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук за

спеціальністю 12.00.07. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2015. 22 с.

41. Михайлов О. М. Роль й ступінь участі помічника судді адміністративного суду у здійсненні державно-владних функцій. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук. конф. НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2012. Т. 2. С.69-71.

42. Мкртчян Н. Робота секретаря судового засідання: реалії. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/140053-robota-sekretarya-sudovogo-zasidannya-realiyi>. Дата звернення 06 вересня 2019 року.

43. Національна школа суддів України. URL: <http://nsj.gov.ua/>. Дата звернення 06 вересня 2019 року.

44. Нове положення помічника судді: що змінилось? *Дзеркало суддів*. URL: <http://suddya.com.ua/index.php/news/nove-polozenna-pomicnika-suddi-so-zminilos>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

45. Окунєв І. С. Загальнотеоретичні засади правового статусу суб'єкта права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01. Інститут законодавства Верховної Ради України, Київ, 2009. 23с.

46. Орловська І. Г. Адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право», 2013. Випуск 22. Частина 1. Том 2. С.205-208.

47. Осика І. М. Статус помічника судді місцевого загального суду у світлі положень нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів». *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. №4. С.6-18.

48. Осика І. М., Акбарова І. М, Бондаренко М. С. та ін.: посібник помічника судді загального суду. Київ, 2010. 509с.

49. Особливості діяльності та правовий статус секретаря судового засідання. *Вінницький апеляційний адміністративний суд*. URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/osoblivosti-diyalnosti-ta-pravovij-status-sekretarya-sudovogo-zasidannya/>. Дата звернення 06 вересня 2019 року.

50. П'ятковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права. *Форум права*. 2011. №3. С.648-653.
51. Панчук В. А. Адміністративні права помічника судді. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 2. Т. 3. С.112-117.
52. Панчук В. А. Завдання помічника судді: проблематика визначення. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні*: матеріали Міжнар. науково-практичної конф. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С.77-79.
53. Панчук В. А. Завдання та функції помічника судді. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Випуск № 2. Том 3. С.178-183.
54. Панчук В. А. Місце і роль помічника судді в судовій гілці влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2016. Випуск 41. Т. 3. С.84-89.
55. Підвищення довіри громадськості до суду. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33298-pidvischennya_doviri_gromadskosti_do_sudu.html. Дата звернення 12 червня 2019 року.
56. Підкуркова І. В. Дослідження якості роботи суду з використанням методу карток громадянського звітування як ефективний засіб оцінки та моніторингу судової діяльності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Соціологія. 2016. № 3. С.176-184.
57. Положення про помічника судді суду: рішення Ради суддів України від 25 березня 2011 року № 14. *Судова гілка влади*. URL: <https://court.gov.ua/sudova-vlada/969076/pppsszu>. Дата звернення 28 травня 2019 року.
58. Положення про помічника (помічників) судді: рішення Ради суддів України від 18 травня 2018 р. №21 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr021414-18#n9>. Дата звернення 28 травня 2019 року.

59. Помічникам суддів скоротять до 3 місяців термін навчання для зайняття посад у місцевих судах. 2017. URL: <http://www.ukrainepravo.com/news/ukraine/pomichnikam-suddiv-skorotyat-do-3-misyatsiv-termin-navchannya-dlya-zaynyattya-posad-u-mistsevikh-sud/>

60. Помічники суддів мають обиратися за конкурсом та регламентуватися законом про державну службу. *ЧЕСНО. Фільтруй суд!* URL: <https://chesnosud.org/news/pomichnyky-suddiv-mayut-obyratysya-za-konkursom-ta-reglamentuvatysya-zakonom-pro-derzhavnu-sluzhbu-eksperty/>. Дата звернення 26 травня 2019 року.

61. Посада помічника судді: престиж чи відповідальність? *Вінницький апеляційний адміністративний суд.* URL: <http://www.vaas.gov.ua/news/posada-pomichnika-suddi-prestizh-chi-vidpovidalnist/>. Дата звернення 26 травня 2019 року.

62. Посади додаткових помічників суддів мають бути збережені. *Закон і бізнес.* URL: <http://zib.com.ua/ua/128749-posadi-dodatkovih-pomichnikov-suddiv-mayut-buti-zberezheni.html>. Дата звернення 03 вересня 2019 року.

63. Потрібно вести дискусію про специфічне регулювання, яке надало б можливість врахувати особливості цієї професії. *Юридична газета онлайн.* URL: <http://yur-gazeta.com/interview/potribno-vesti-diskusiyu-pro-specifichne-regulyuvannya-yake-nadalo-b-mozhlyvist-vrahuvati-osoblivost.html>. Дата звернення 03 червня 2019 року.

64. Про внесення змін до Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 22 лютого 2017 р. №59: Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/news/nazk-nadaye->

rozyasnennya-shchodo-deklaruvannya-pracivnykiv-patronatnoyi-sluzhby. Дата звернення 13 травня 2019 року.

65. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду: наказ Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 р. № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086750-05>. Дата звернення 16 серпня 2019 року.

66. Пустовойт Т. В. Поняття судової влади та її місця в конституційно-правовому механізмі публічної влади. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2014. Вип. 8. С.186-192.

67. Радченко О.М. Помічник судді суду загальної юрисдикції: шляхи вдосконалення правового статусу. *Судова система в Україні*. 2014. №3 (36). С. 11-16.

68. Реформа судочинства – ключові новації. *Громадський простір*. 2017. URL: <https://www.prostir.ua/?news=reforma-sudochynstva-klyuchovi-povatsiji-pohlyad-suddiv>. Дата звернення 12 травня 2019 року.

69. Роз'ясненні щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 11 серпня 2016 р. № 3. URL: <https://rada.gov.ua/uploads/documents/47333.pdf>. Дата звернення 18 травня 2019 року.

70. Скаун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ: Правова єдність : Алерта, 2014. 524с.

71. Теліпко В.Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / за ред. Молдована В.В. К.: Центр учбової літератури, 2010. 528 с.

72. Тертична Е. В. Місце та роль органів судової влади в механізмі «стримування і противаг» у системі розподілу влади України. *Наукові*

записки Львівського університету бізнесу та права. 2013. Вип. 11. С.211-215.

73. У професійності немає статі. *Юридична газета*. URL: <http://yur-gazeta.com/interview/u-profesiynosti-nemae-stati.html>. Дата звернення 18 травня 2019 року.

74. Хто стане новими судьями місцевих судів? *Центр демократії та верховенства права*. URL: <http://cedem.org.ua/news/hto-stane-novymy-suddyamy-mistsevyh-sudiv/>.

75. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія в 6 т. Київ: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П-С. 2003. 736с.

76. Шпенюв Д. Ю. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суддів як носіїв судової влади в Україні. *Наше право*. 2014. № 10. С.43-48.

77. Шпенюв П. Ю. Завдання та функції апарату суду, їх значення в організаційному забезпеченні судової діяльності. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 5. С.132-140.

78. Штогун С.Г. Організація діяльності місцевих загальних судів в Україні: навч. посіб. Острог: Видавництво НУ «Острозька академія», 2006. С. 114-115.

79. Що таке патронатна служба у суді? *Судова гілка влади*. URL: <https://kr.cn.court.gov.ua/sud2510/pres-centr/news/339885/>. Дата звернення 12 вересня 2019 р.